

Nr 59.

Ankom till riksdagens kansli den 21 maj 1917 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige dels och två i ämnet väckta motioner.

Närvarande: herrar Lindhagen, Stårner, Knut Larsson*, Rogberg*, Alexanderson*, Dahl, Tisell, Permansson, Klefbeck*, Gustafsson i Örebro, Karlsson i Fjäl*, Borg, Holmdahl*, Zelahn, Rehn* och Lindqvist i Kosta.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Genom en den 23 mars 1917 dagtecknad proposition, nr 169, vilken hänvisats till lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Beträffande de skäl, varå förslaget grundats, får utskottet, i den mån ej redogörelse därför här nedan lämnas, hänvisa till propositionen.

I sammanhang med berörda proposition har utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma inom andra kammaren väckta och till utskottet hänvisade motioner, nämligen nr 404 av herrar *E. F. Hellberg, Ing. Bergman, Ant. Wikström, Olof Jonsson, J. R. Sundström, W. Bäckström, Per Norin, J. Rehn, Johan Olofsson, Oscar Osberg, Emil Molin, Axel Modig, Gustaf Olsson, Enok Runefors, J. Henry Erikson, Thure Widlund, K. W. Skareen, C. Winberg* och *Sven Jönsson*, i vilken motions syfte herrar *O. W. Stenudd, Oskar Lundgren, P. J. Persson,*

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 9 saml. 46 häft. (Nr 59.)

G. W. Hansson, Magnus Bengtsson, A. L. Johansson, K. M. Andersson, C. Johanson, J. P. Igel, Alfred Persson, C. E. Edor Anderson, K. A. Borg, Josef N. Ericsson, Helge Bäcklund, J. Persson, E. C. Kropp, Nils Olsson, C. J. Ericsson, J. A. Ingvarson, H. E. Nordström, Adolf Janson, Ernst Liljedahl, G. W. Källman, Gustaf Johansson, Carl O. Strid, Erik Röing, Christian Ericson, Fabian Månsson, Carl Sjögren, Wilhelm Björck, Algot Törnkvist, Herm. Carlson, Rob. Karlsson, A. J. Bärq, Aug. Larsson, Karl Kahlström, Alfred Bolander, Nils Ohlsson, E. Eurén, Ol. Olsson, Ernst Lindley och Aug. Sävström instämt, samt nr 405 av herrar Ernst Hage, Linus Lundström, O. W. Stenudd och Axel Lindström.

För innehållet i dessa motioner lämnar utskottet redogörelse här nedan.

Propositionen.

Enligt det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet för den 8 december 1916 har chefen för justitiedepartementet angående de nu föreslagna lagändringarna inledningsvis anfört:

»De lagbestämmelser, som avse att reglera de svenska nomadlapparnas särskilda rättigheter inom landet, återfinnas huvudsakligen i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige. Denna lag läser av flera anledningar vara i behov av en tämligen genomgripande revision. Att nu upptaga arbetet härpå torde emellertid knappast vara lämpligt, då ordnandet av lapparnas ställning inom riket i åtskilliga avseenden sammanhänger med spörsmålet om deras rättigheter å norskt område och om de norska nomadlapparnas rättigheter under deras vistelse här i riket. Nämnade invecklade spörsmål äro såsom bekant för närvarande beroende på underhandlingar med Norge, och först sedan dessa hunnit föras till slut, synes tiden vara inne att skrida till en mera fullständig granskning av den inre lagstiftningen på ifrågavarande område.

Emellertid föreligga inom den inre renbeteslagstiftningens område vissa frågor, som äro av trängande art samt icke stå i nödvändigt samband med de ämnen underhandlingarna avse. Dessa frågor torde böra upptagas till omedelbar behandling.»

De frågor, som sålunda blivit upptagna till behandling, äro, såsom av propositionen framgår, lappars bosättning å kronomark (sid. 14—22 i propositionen), bofastas (av icke lappsk ras) renägarskap (sid. 22—53), renbeteslagens tillämpning å lappar, som ej idka renskötsel (sid. 54), lapparnas jakt- och fiskerätt (sid. 54—55), spörsmålet om vilka som skola räknas för lappar (sid. 55—57), utrotande av förvildad renstam (sid. 57—58), påföljd av byordnings åsidosättande (sid. 59—62), upplåtelse av slätter m. m. å lapparnas områden (sid. 62—63), renar utanför

lappmarkerna och renbetesfjällen (sid. 63—65) samt lappordningsmans medverkan vid renräkning (sid. 65).

Det vid statsrådsprotokollet den 8 december 1916 fogade förslaget till ändringar i renbeteslagen beträffande dessa frågor blev remitterat till Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, vilka anbefalldes att avgiva utlåtande i ärendet, sedan lapparna i nämnda län på lämpligt sätt erhållit tillfälle att uttala sig över förslaget samt lappfogdarnas yttrande däröver inhämtats. Sedan Kungl. Maj:ts befallningshavandes, lapparnas och lappfogdarnas infortrade yttranden inkommit, har departementschefen utlåtit sig över dem på sätt det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet för den 2 mars 1917 utvisar (sid. 77—96 i propositionen). Det utarbetade förslaget blev i anledning av yttrandena underkastat några jämkningar, varefter detsamma genom förevarande proposition förelagts riksdagen till antagande.

Herrar *Hellberg m. fl.* hava i sin motion, nr 404, yrkat, att riksdagen ville för närvarande avslå denna proposition.

*Herrar
Hellbergs
m. fl:s motion.*

Till stöd härför har anförts:

»Det har icke utan skäl påståtts, att ingen befolkningsdel i förhållande till sin numerär förorsakat de svenska myndigheterna så mycket besvär och lagstiftningsarbete som lapparna. Orsaken till detta förhållande torde nog till stor del vara den, att lappfolket, vårt enda 'underkuvade' folk är spritt över så stort område och lever under så avsevärt andra förhållanden än vi svenskar. Men en bidragande orsak till att den s. k. lapplagen gång efter annan måst ändras och revideras, utan att man likväl kommit till något resultat, som kan sägas vara tillfredsställande, vare sig för de svenska myndigheterna eller lapparna själva, torde nog vara den, att lapparna aldrig själva satts i tillfälle att få framställa sin syn på saken och sina önskemål, när det gällt lapplagstiftningen. Utredningen av s. k. lapplagsfrågor har alltid anförtrots enbart åt svenska ämbetsmän, och om lapparna verkligen någon gång satts i tillfälle att höras över de framkomna förslagen, har detta skett under sådana former, att därvid ämbetsmännens åsikter men icke lapparnas kommit till synes. Detta kardinalfel vidlåder även den nu föreliggande kungliga propositionen, som bland lapparna i Västerbotten och Jämtland väckt stor oro, för att icke säga bestörtning.

En grundlig revision av lapplagen är nödvändig, det är något som erkännes både av lapparna själva och av de svenska myndigheter, som ha med lapparna att göra. I Norge har man också just i år börjat

ifrågasätta en grundlig revision till lapparnas förmån av där gällande lapplag, vilken även berör förhållanden, som äro gemensamma för Sverige och Norge. Men i Norge har man, innan man gått till utarbetande av något lagförslag, satt lapparna i tillfälle att vid ett lappskt landsmöte i Trondhjem framkomma med sina önskemål angående lapplagstiftningen. Och i det norska stortinget har man vid beviljande av anslag till renskötelsens främjande åberopat och tagit hänsyn till lapparnas egna uttalanden vid detta landsmöte. På grundval av de önskemål, som av lapparna framlades i Trondhjem, bebådas nu tillkomsten av en ny lapplag i Norge. Denna lag skall reglera både inomrikiska och mellanrikiska renbetesförhållanden. Då Sverige är tvunget att ingå på förhandlingar med Norge för att ordna de mellanrikiska förhållandena, torde det även vara lämpligt, att man i båda landen ordnade den övriga lapplagsfrågan på samma gång, då denna lag, lapplagen, ju berör ett enda folk, som är spritt på båda sidor om Kölen. Åtminstone borde Sverige icke visa sig mindre rättvist och tillmötesgående mot sina lappar än Norge mot sina. Det torde ej vara för mycket begärt av lapparna i Sverige, när de fordra, att i likhet med vad som skett i Norge få tillfälle att yttra sig över de lagförslag, som skola påtvingas dem.

Men vissa frågor i lapplagen äro, enligt den kungl. propositionen, av så brådskande natur och ha så liten beröring med de förhandlingar, som föras med Norge, att de redan nu böra avgöras. Dessa frågor äro frågorna om lapparnas bosättning å kronomark samt frågan om, huruvida en bofast lapp, som driver jordbruk i någon form, skall hava rätt att innehava renar.

De svenska myndigheterna ha en mot de norska helt och hållet motsatt uppfattning av de principer, som böra följas vid lapplagstiftningen. Under det att de norska myndigheterna söka att på allt sätt förhjälpa lapparna till att så snabbt som möjligt sätta sig in i de nuvarande kulturförhållandena och anpassa sig efter dessa, vilja de svenska myndigheterna med våld påtvinga lapparna en lag, som åstadkommer en återgång till kulturförhållanden, vilka, vad Västerbotten och Jämtland beträffar, ligga närmare ett hundra år tillbaka i tiden. Själva kärnpunkten i den föreliggande frågan är, huruvida lapparna i Västerbotten och Jämtland skola få fortfara att, såsom de nu gjort i 100 års tid och därutöver, bo i ordentliga, timrade bostäder, eller om den urgamla bostadsformen, kåtan, skall återinföras såsom enda, lagliga bostad för de lappar, som fortfarande vilja ha rätt att idka renskötelse. De sakkunniga, som haft frågans utredning om hand, ha ansett, att kåtan bör vara den enda, lagligt tillåtna bostadsformen för den renskötande lappen.

Och i den kungl. propositionen talas också överallt endast om kåta, icke om hus med fyrkantiga väggar.

Orsaken till att det nu är en sådan brådska med att få dessa ändringar i lapplagen fastställda är, att man vill söka åstadkomma den lagliga grundvalen och förutsättningen för införandet av ett nytt skolsystem för lapparna, vilket system, om det genomföres, kommer att på ett våldsamtt sätt återföra Västerbottens och Jämtlands lappar till kulturförhållanden, som för dem redan ligga långt tillbaka i tiden. Att denna skolreform är lämplig för norrbottniska förhållanden är mycket troligt, men i verkligheten äro förhållandena i Norrbotten högst olika förhållandena i Västerbotten och Jämtland.

Inom Norrbotten stå lapparna ännu rätt allmänt på en efter svenska förhållanden mycket låg kulturnivå. De äro naturbarn, som först på senaste tiden kommit i mera intensiv beröring med den svenska kulturen. Många, ja de flesta av de äldre lapparna i Norrbotten kunna ej tala svenska. Deras skolväsen har varit sorgligt försummat. Undervisningen har besörjts av s. k. lappkateketer, oftast människor, som ej haft någon pedagogisk utbildning. Det har till och med hänt, att en kvinnlig journalist tillåtits att experimentera såsom lappkateket.

Inom Västerbotten har den intensiva beröringen mellan svenskar och lappar pågått sedan 1600-talet. Frändskaps- och blodsband ha knutits mellan de två folken. Svenskan talas obehindrat av alla dessa lappar och är även deras skriftspråk, ehuru lappska alltfort talas lapparna emellan, särskilt i allt som rör renskötseln. Västerbottens lappar ha sedan århundraden insupit svensk kultur genom goda skolor. Just i fråga om skolbildning ha Västerbottens lappar varit lyckligare lottade än några andra av sina stamfränder, ja, än de svenska bofasta i dessa trakter. Redan på 1600-talet flyttades den skytteanska lappskolan till Lycksele och har sedan med stor framgång verkat bland lapparna i Västerbotten. Såsom lärare tjänstgjorde under de första århundradena dels pastor loci, dels särskilt förordnade prästmän och 'scholemästare' med akademisk examen, och sedermera såsom ännu i dag examinerade folkskollärare. Den undervisning, som här meddelats lappbarn inom Västerbotten, har varit så god, att det t. o. m. hänt, att barn från lappskolan i Lycksele admitterats direkt till akademierna i Uppsala och Åbo. Under senare tid ha lapparna i de s. k. missionsskolorna åtnjutit en utmärkt undervisning, ofta långt bättre än den, som kommit de svenska bofastes barn till del.

Inom Västerbotten kan man sålunda säga, att lapparna fått minst lika god om icke bättre undervisning än svenskarna. Lappska och svensk

kultur har därför sammansmält i dessa bygder, såsom även folken själva blandats, och detta har varit till stor fördel för landet. Lapparna ha lärt av svenskarna, och svenskarna av lapparna. Förhållandet mellan svenskar och lappar har sedan långliga tider varit gott och är så fortfarande. Vad som någon gång givit anledning till missämja, har varit striden om ströängarna, men då denna tvistefråga nu löses i samband med avvitrningen, är detta gamla tvistefrö för alltid bragt ur världen.

Västerbottens och Jämtlands lappar äro i motsats till Norrbottens i allmänhet bofasta i den mening, att de äga timrade bostäder. Många äga också jordbruk. Och det har visat sig, att sådana lappar, som idka både jordbruk och renskötsel, stå sig bäst och ofta bli smått förmögna. Många exempel härpå kunna anföras. J. A. Fjellström i Tärna och Lars Jansson i Fettjan äro blott namn ur högen. Flera rätt så välmående byar i sydlapplands fjällbygder ha ursprungligen brutits av lappfolk och bebos nu antingen av ensamt lappar eller av lappar och svenskar i broderlig endräkt. Så t. ex. Klimpfjäll, Lövberg, Röberg, Fettjan, Borkan m. fl. byar i Vilhelmina. Det är med renskötselns hjälp dessa odlingar tillkommit, och i vissa andra fall har jordbruket vid för renskötseln ogynnsamma år hjälpt lapparna från ruin och undergång. Då det förut kunde hända, att en lapp, när ogynnsamma omständigheter tillstötte, kunde bli helt och hållet ruinerad inom loppet av en enda vinter, ja, kanske kortare tid, är detta nu omöjligt, där jordbruket finnes som stöd.

Västerbottens och Jämtlands lappar anse därför, att de ej böra berövas den 'modus vivendi', som de själva genom lång och delvis även mycket bitter erfarenhet funnit bäst för sig. De anse, att renskötseln mycket väl kan förenas med jordbruk, där det sker på ett förståndigt och efter förhållandena lämpat sätt, och de hänvisa därvid t. ex. på Norge, där samtliga lappar — utom ett fåtal i Karasjokk och Kautokeino — äro bofasta i den mening, att de ha timrade bostäder. I allt fall begära de att åtminstone få tillfälle att göra sina röster hörda, innan en lag stiftas, som ställer dem i valet mellan att övergiva den torva, de och deras fäder under hård kamp med en karg natur brutit ur ödemarken eller att överge sin renhjord, det käraste och värdefullaste lappen äger, och varom han i en av sina sånger sjunger: 'denna egendom är för lappen det som tänder livets flamma'.

Det torde här ej vara lämpligt att ingå på teoretiska och vetenskapliga diskussioner angående de riktlinjer, som böra följas i lapppolitiken. En sak torde dock stå klar för alla, och det är, att det blott innebär en enkel gärd av rättvisa mot vårt enda underkuvade folk, om den svenska riksdagen ger detta folk tillfälle att, innan lagen avgöres,

yttra sig över denna lag, som på det mest ingripande sätt berör ej blott hela lappfolkets ekonomi utan även lapparnas säregna, efter naturförhållandena avpassade kultur. Den enklaste rättfärdighetskänsla bjuder också, att lapparna måtte få tillerkännas rätt att *framför* svenskarna betraktas såsom sakkunniga i lappfrågor.

Från samtliga lappbyar inom Västerbottens och Jämtlands län har genom utsedda ombud gjorts framställning om, att lapparna måtte få tillfälle att vid ett allmänt lappmöte i Östersund framkomma med sina önskemål och synpunkter, innan revisionen av lapplagen företages. Lapparna själva framhålla därvid, att det ju endast kan vara till nytta för lagförslaget, att det på så sätt före antagandet blir granskat av dem, som närmast skola drabbas av denna lag. Mycken bitterhet och mycken misstro kan därigenom avvärjas de båda folken emellan. Förarbeten för ett dylikt allmänt lappmöte i Östersund ha redan påbörjats bland lapparna, och redan den 27 juni detta år komma Västerbottens och Jämtlands lappar att mötas i Fettjan, Dikanäs kapell i Wilhelmina socken, för uppgörande av program för detta möte.

Vi önska sålunda för närvarande avslag å ifrågavarande proposition för att giva lapparna tillfälle att vid ett stort, allmänt lappmöte i Östersund senast under förra hälften av januari månad 1918 få avgiva yttrande över densamma. Vid mötet i fråga böra lappfogdarna samt representanter för länsstyrelserna i de nordligaste länen åläggas att närvara dock utan rätt att deltaga i förhandlingarna, som skola ledas av en av lapparna själva utsedd förtroendeman. När på så sätt lapparnas önskemål utrönts, må ärendet ånyo föreläggas riksdagen.»

Jämväl herrar *Hage m. fl.* hava i sin motion, med tillkännagivande att de finna herrar Hellbergs m. fl:s yrkande med dess motivering fullt berättigat, i första hand yrkat, att riksdagen måtte för närvarande avslå propositionen. *Herrar Hages m. fl:s motion.*

Motionärerna hava hemställt, att de till behandling i den kungl. propositionen upptagna frågorna borde anstå, till dess lapparna själva vid ett gemensamt möte, som lär komma att hållas i januari 1918 i Östersund, närmare yttrat sig över dem. Innan propositionen förelagts riksdagen, har emellertid tillfälle lämnats lapparna att framställa sina erinringar mot förslaget. De i anledning därav avgivna yttrandena, för vilka i korthet redogöres i propositionen, hava tillhandahållits utskottet. I åtskilliga av de väckta frågorna hava lapparna, såsom naturligt är, uttalat skiljaktiga meningar, allt eftersom den föreslagna lösningen *Utskottet.*

skulle med hänsyn till förhållandena på de orter, där de uppehålla sig, och deras omständigheter i övrigt kunna betraktas såsom för dem förmånlig eller icke. Tydligt är, att frågornas lösning efter en gemensam linje för hela lappbefolkningen är förenad med betydande svårigheter och väcker på olika punkter gensagor beroende på olika levnadsförhållanden. Med säkerhet skulle lappbefolkningens ställning till den nu ifrågasatta lagstiftningen gestalta sig på enahanda sätt vid ett gemensamt lappmöte som vid de mindre omfattande möten, som redan hållits. Utskottet tror därför icke något ytterligare vara att vinna med att tillfälle lämnas lapparna att dryfta frågorna vid ett gemensamt lappmöte och finner sig förty icke kunna biträda motionärernas yrkande, att propositionen måtte på den grund för närvarande avslås.

Emellertid har utskottet ej något att erinra emot, att lapparna beredas tillfälle att vid ett gemensamt lappmöte överlägga och framkomma med förslag med anledning av den i propositionen bebådade allmänna revisionen av lagstiftningen om lapparnas rätt till renbete och därmed sammanhängande ämnen. Tvärt om synas möjligheterna till ett sådant sammanträffande böra på allt sätt av statsmakterna och orternas tjänstemän underlättas. Utskottet tillåter sig i detta avseende erinra om, att norska staten beviljat ett motsvarande nyligen hållet norskt lappmöte i Trondhjem ett anslag, som lärer uppgått till 2,000 kronor. Det synes utskottet, som även det svenska lappmötet borde ihågkommas med något statsanslag, vilket med hänsyn till svenska förhållanden dock torde böra sättas till ett avsevärt högre belopp. Medlen torde utan riksdagens särskilda hörande kunna av Kungl. Maj:t anvisas ur de längre ned omförmälda tre lappfonderna i enlighet med de för dem gällande bestämmelser.

De i den förevarande propositionen väckta förslagen torde emellertid som sagt böra på sätt i propositionen påyrkats omedelbart företagas till avgörande utan avvaktan å den kommande allmänna revisionen av lapplagstiftningen.

Motionärerna hava nu såsom skäl för sitt yrkande om avslag jämväl i sak anfört, att frågorna om rätt för jordbrukande lapp att inneha renar och om lappars bosättning å kronomark skulle hava i propositionen lösts på ett sätt, som skulle tvinga lapparna tillbaka till levnadsförhållanden, vilka en stor del av dem för länge sedan kommit ifrån. Vad beträffar den förra frågan synes den icke vara i propositionen berörd på annat sätt än att vid meddelandet av bestämmelser om vem som skall i renbeteslagens mening räknas för lapp hänsyn

tagits till, huruvida hans fader eller dennes fader drivit renskötsel såsom stadigvarande yrke utan att samtidigt bruka hemman eller nybygge eller biträda vid bruket av sådan fastighet. Intet hinder finnes sålunda i och för sig för lapp att driva renskötsel jämte jordbruk. En dylik förening i två generationer medför emellertid, att den tredje generationen ej räknas för lapp, detta dock endast om jordbruket avsett hemman eller nybygge men ej annan fastighet. Enligt det föreslagna andra momentet i 39 § skall likväl envar, som i någon mån är av lapps härstamning, äga påbörja drift av fjällrenskötsel utan samband med jordbruk. Utskottet finner dessa bestämmelser icke kunna föranleda någon erinran mot propositionen.

Vidkommande den andra av de nyssnämnda frågorna, om lappars bosättning å kronomark, avser icke det kungl. förslaget att, såsom motiönärerna närmast synas förmena, stadga något generellt förbud för lappar att bo i timrade bostäder utan förbud för dem att utan kontroll uppföra dylika bostäder å kronans till renbeten upplättna marker. Såsom å sid. 14 och 15 i propositionen omförmäles, har den meningen på olika grunder gjort sig gällande, att lappar skulle å dylika marker äga slå sig ned såsom bofasta. De angivna grunderna förklaras emellertid på olika skäl icke vara hållbara. Då sålunda enligt gällande rätt någon befogenhet av omförmält slag icke tillkommer lapparna, innebär förslaget i denna del endast ett förtydligande av den gällande rätten. Det har emellertid i ganska stor utsträckning redan förekommit, att bosättning ägt rum å renbeteslanden. Dessa bosättningar hava särskilt genom de misshälligheter, som vid skadegörelser av renar uppkommit mellan renägare och de bofasta, visat sig föranleda avsevärda besvärligheter för den renskötande lappbefolkningen. Från statens sida hava jämväl stora kostnader nedlagts på undanröjande av de svårigheter, som varit följden av de gjorda bosättningarna. Så länge en av lappar upptagen lägenhet innehafts av personer av lappska stam, hava visserligen de nämnda besvärligheterna någorlunda utjämnats, men framträtt desto starkare, då lägenheten, såsom i allmänhet förr eller senare inträffat, övergått till nybyggare av annan ras. Under dessa förhållanden torde det föreslagna förtydligandet vara att förorda. Att man därvid givit det formuleringen av förbud mot uppförande av boningshus, torde hava sin grund i två olika skäl. Det ena är det, att såsom å sid. 16 i propositionen framhålles, uppförandet av ett boningshus så småningom medför den därav upptagna lägenhetens utveckling till jordbruksfastighet och därigenom den stadigvarande bosättning, man velat hindra. Det andra skälet torde vara, att då lapparna anskaffat boningshus

åt sig, de städse visat sig ägna mindre intresse åt renskötseln. Detta förhållande har särskilt framträtt på vissa orter, där renhjordarna, då de icke varit föremål för ordentlig bevakning, sammanblandats till stora hjordar, som icke kunnat behärskas och som åstadkommit avsevärd skada, där de dragit fram. På grund av vad nu anförts, har utskottet icke funnit skäl till erinran mot propositionen i förevarande del.

Motionärerna hava slutligen uppgivit, att orsaken till brådskan med genomförandet av de föreslagna ändringarna i renbeteslagen synes vara, att man vill söka åstadkomma den lagliga grundvalen och förutsättningen för införandet av ett nytt skolsystem för lapparna. Någon som helst antydning om något sammanhang mellan lapparnas skolväsende och de föreslagna ändringarna i renbeteslagen finnes emellertid icke i propositionen. För lapparnas skolväsende har lämnats en utförlig redogörelse i propositionen nr 97 till 1913 års riksdag, i vilken proposition Kungl. Maj:t med anledning av en planerad omläggning av det genom reglemente av den 31 januari 1896 stadgade skolväsendet för lappar hemställde om höjning av det till lappmarks ecklesiastikverk utgående anslaget. Enligt 1896 års reglemente utgjorde fasta lappfolkskolor med helårsläsning och femårig kurs den normala och huvudsakliga skolformen. Såsom ersättning härför godkändes emellertid undervisning i flyttande skolor, uppehållna av lärare, som åtföljde lapparna på deras vandringar, i de allmänna folkskolorna och i vinterkurser, som under tiden för lapparnas uppehåll i närheten av vissa större byar anordnats i där belägna skolor. Detta skolsystem hade emellertid visat sig mindre tillfredsställande. I anledning härav hade förslag utarbetats till vissa ändringar i 1896 års reglemente. Två huvudsynpunkter gjorde sig därvid särskilt gällande. Såsom i nyssberörda proposition framhålles, var det angeläget å ena sidan att söka bereda så god undervisning som möjligt åt alla flyttlappars barn och å andra sidan att anordna undervisningen så, att den icke avvände barnen från nomadlivet och därigenom bidroge till att försvaga och utrota lappstammen. Det sålunda utarbetade förslaget krävde emellertid den i propositionen begärda ökningen av anslaget. Sedan ökningen beviljats, utfärdades den 12 september 1913 kungörelse om ändring av vissa delar av 1896 års reglemente i enlighet med ovan omnämnda riktlinjer. Därigenom anordnades undervisningen sålunda, att de bofasta lapparnas barn skulle undervisas tillsammans med den övriga bofasta befolkningens barn, medan flyttlapparnas barn skulle undervisas i för dem särskilt avsedda skolor, dels vandrande nomadskolor, som skulle åtfölja lapparna på deras flyttningar, och dels fasta

nomadskolor, som skulle vara i verksamhet under flyttlapparnas vintervistelse i skogslandet. Vid de senare skulle barnen om möjligt inackorderas antingen hos lappar i närheten av skolan eller i för dem särskilt anordnade lappska hushåll. Genom den senare bestämmelsen skulle tillgodoses den sist nämnda av de ovan berörda huvudsynpunkterna för ändringar i 1896 års reglemente. Sistberörda bestämmelse har genom kungörelse den 23 september 1916 med ytterligare beaktande av samma synpunkt ändrats därhän, att barnen, under den tid de undervisas i fast nomadskola, skola, såvitt ske kan, bo och förplägas i kåtor. Denna ändring överensstämmer med vad i propositionen nr 97 till 1913 års riksdag uttalats och torde ej behöva det stöd, som den enligt motionen skulle få genom de nu föreslagna ändringarna i renbeteslagen, vilka ju dock i viss mån beakta den nyss omförmälda synpunkten i propositionen till 1913 års riksdag.

Då sålunda utskottet icke kunnat biträda motionärernas yrkande, att propositionen ej måtte för närvarande bifallas, har utskottet haft att ingå i detaljgranskning av förslaget. Därvid har utskottet endast haft två erinringar att göra. Utskottet har funnit den sista bestämmelsen i 36 § andra momentet första stycket kunna i åtskilliga fall verka alltför hårt. Det torde ganska ofta förekomma, att dödsbon under lång tid förbliva oskiftade. Om ett dödsbo därunder äger eller brukar fastighet, synes det vara obilligt, att boet skall behöva avhända sig renarna. Det synes ligga nära till hands, att så länge nyssnämnda förutsättning föreligger, boet jämväl må behålla renarna, och har utskottet i överensstämmelse härmed hemställt om en ändring av det berörda stadgandet.

Den andra erinringen mot förslaget sammanhänger med en i herrar *Hages m. fl:s* motion väckt fråga. I motionen har nämligen yrkats, att, därest riksdagen redan detta år skulle i huvudsak bifalla propositionen, riksdagen måtte besluta ändra § 36 2:a punkten 4:e raden till följande lydelse: »dock må ej för sådan renägare djurens antal överstiga *fentio* — — —»

*Herrar Hages
m. fl:s motion.*

I samband härmed har i motionen hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utarbeta och för en kommande riksdag framlägga förslag till sådana anordningar — statslånefond eller dylikt — varigenom man från statens sida kunde medverka därtill att lappar, helst mindre bemedlade eller fattiga sådana, kunde få övertaga så många som möjligt av de renar, som ej kunde få

behållas av bofasta, sedan ett visst maximiantal fastställt för bofastas rätt till reninnehav.

Till stöd för dessa båda yrkanden har anförts följande, sedan i motionen först hemstälts om bifall till herrar Hellbergs m. fl:s motion om avslag å propositionen:

»Men då vi kunna tänka oss möjligheten av att Kungl. Maj:ts förslag kan komma att i en eller annan form antagas av riksdagen, så kunna vi icke underlåta att här framföra vissa ändringsyrkanden i förslaget, för den händelse detta mot förmodan skulle bli i huvudsak antaget av riksdagen.

Dessa ändringsförslag gälla bestämmelserna rörande bofastas rätt inom Norrbotten att äga renar och överlämna dessa till lappar för skötande. Den inskränkning, som i lagförslaget föreslagits i rätten för dessa bofasta att äga renar, har som bekant påyrkats bland annat i en motion av herrar Lindhagen och Hage. Motionen tillkom huvudsakligen på grundvalen av det faktum, att i en del fall bofasta, välsituerade storbönder i spekulationssyfte slagit under sig renhjordar av upp till tusentals renar, vilka gratis beta på statens mark. För att förekomma en sådan fortsatt utveckling tillkom den riksdagsskrivelse, som nu resulterat i vissa ändringsyrkanden i den föreliggande kungl. propositionen. Emellertid förefaller det som om sistnämnda proposition gått väl långt, då man föreslagit siffran 20 som ett maximum för bofastas rättighet till reninnehav. Av sid. 30 i den kungl. propositionen framgår visserligen, att man i allmänhet, då man från befolkningens sida yttrat sig om denna sak, varit ense om att en inskränkning bör ske, men att man samtidigt på de flesta håll inom länet uttalat sig för, att maximisiffran för bofastas reninnehav bör sättas betydligt högre än till 20. Ett sättande av siffran vid talet 20 torde nämligen nästan kunna betecknas som ett sätt att göra renskötseln till något tämligen betydelselöst för de bofasta. Och för en sådan ståndpunkt har riksdagen ej uttalat sig, då den förut yttrat sig i denna fråga. Tvärtom har lagutskottet betonat, att det icke ansåg lämpligt att lagändringen ginge så långt, att de nuvarande bestämmelserna helt och hållet upphävdes och de bofasta sålunda fullständigt fränkandes rätten att äga andra renar än dragrenar. Inom Norrbottens läns lappmarker, särskilt i de övre delarna av Torneälvens flodområde men även annorstädes, levde nämligen i ganska stort antal nybyggare, av vilka många i härstamning och levnadsförhållanden stodo lapparna nära och för vilka renskötseln ägde en mycket stor betydelse. Att beröva dessa nybyggare rätten att innehava åtminstone det mindre antal renar, som för deras torftiga bärgning kunde vara erforderligt, syntes utskottet icke riktigt. Även ur synpunkten av upp-

rätthållandet av ett gott förhållande mellan lapparna och de bofasta vore lämpligt, att åt de senare inrymdes en dylik begränsad befogenhet. Utskottet ansåge därför, att frågan borde lösas genom en begränsning av de bofastas renägarskap.

Tager man hänsyn till detta uttalande samt i övrigt till de yttranden, som framkommit från befolkningen i denna fråga, torde man ha anledning något öka siffran 20. Vi vilja härmed föreslå siffran 50 som ett lämpligt maximibelopp. Vi hänvisa härvidlag till det uttalande i den kungl. propositionen (sid. 30), där det heter: 'De flesta (av de som hörts i frågan) hava ansett, att maximisiffran för rennehav borde utsträcka sig åtminstone till 50, 100, 150 eller 200 renar'. *Vi utgå då därifrån, att bestämmelserna formuleras så att man ej kan genom innehav av 50 djur per medlem av en familj eller på annat sätt neutralisera bestämmelserna.*

Man kan också ha anmärkning att göra mot att övergångstiden till de nya bestämmelsernas tillämpning gjorts väl kort. Det oaktat skola vi ej göra något yrkande på denna punkt. Emellertid kan det befaras, att en inskränkning i rätten för de bofasta att ha renar, om reduceringen skall ske inom en mycket kort tid, kan åstadkomma en alltför stor nedgång i det samlade antalet renar inom Norrbotten. Vi anse, att en sådan betydande plötslig reducereing ej är önskvärd. Här finnes nämligen en för dessa bygder — och i nödfall även för hela landet — betydelsefull köttreserv, som ej bör utnyttjas annat än i sista hand. Det kan ej vara nationalekonomiskt fördelaktigt att så kraftigt och på en gång decimera en viss boskapsstam, som alldeles givet har en viss betydelse för landets näringsliv. Talet om att betets knapphet motiverar en sådan reducereing torde även vara något överdrivet.

Med hänsyn härtill vilja vi föreslå, att Kungl. Maj:t utarbetar ett förslag i avsikt att förhindra en sådan allmän nedslaktning av renar, som kan befaras. Ett sätt att tillgripa för vinnande av detta mål vore att söka medverka till ett överförande av de renar, som vid förordningens ikraftträdande annars skulle slaktas, från stora bofasta renägare till lappar, och borde härvidlag särskilt sådana lappar ifrågakomma, som förut haft hand om de bofastas renar, eller i allmänhet fattiga och mindre bemedlade lappar. Det ifrågasättes alltså anslag från staten att utdelas som lån för detta ändamål, och vilja vi i det sammanhanget erinra om, att inom Jämtland finnes en fond, 'Jämtländska lappväsendets fond', varur lån för detta ändamål gives. Ävenså beslöt 1913 års riksdag att anslå 6,000 kronor till lån åt fattiga eller mindre bemedlade lappar inom Norrbottens och Västerbottens län för inköp av renar.»

Utskottet.

På sätt i den kungl. propositionen omförmåles, hava vid frågan om högsta antalet skötesrenar olika förslag framkommit, tydligen beroende på skilda förhållanden inom olika orter. Kungl. Maj:t har i frågan stannat vid en siffra av 20, medan motionärerna hemställa om antalets fixerande till 50. Till belysande av denna fråga har utskottet från sakkunnige för frågans behandling på begäran erhållit följande utredning:

Fördelning av renar tillhörande inom Norrbottens läns lappmark bosatta ägare eller brukare av jordbruksfastighet, vilka icke äro av lappsk härstamning (jfr s. 49 i prop.).

S o c k e n	Antal ren- ägare med 20 renar och där- under	Antal ren- ägare med 21—30 renar	Antal ren- ägare med 31—40 renar	Antal ren- ägare med 41—50 renar	Antal ren- ägare med över 50 renar	Summa renägare
Arvidsjaur	37	7	4	2	11	61
		S:a 24				
Arjeplog.....	73	6	5	5	8	97
		S:a 24				
Jokkmokk	120	10	6	5	9	150
		S:a 30				
Gällivare	149	15	12	8	33	217
		S:a 68				
Jukkasjärvi	118	9	5	1	6	139
		S:a 21				
Karesuando	4	—	—	—	—	4

För ernåendet av det mål man vill vinna synes det utskottet vara av vikt, att gränsen sättes ganska lågt och med hänsyn till de ovan och i propositionen givna upplysningar finner sig utskottet icke kunna tillstyrka någon höjning av det av Kungl. Maj:t föreslagna renantalet. Emellertid kunna hänsyn till renägande bofastas ekonomi, som av gammalt grundats på innehav av ett något större antal renar, jordbrukets karghet och ringa avkastning, renbetets beskaffenhet och riklighet samt andra förhållanden å särskilda orter böra medgiva en höjning för visst område. Utskottet har därför ansett lämpligt, att det må stå Kungl. Maj:t öppet, att, då sådant förhållande finnes föreligga, medgiva en

ökning av det eljest lagstadgade renantalet intill högst femtio renar, och i detta syfte hemställt om en ändring i 36 § andra momentet första stycket.

Vidkommande motionärernas andra yrkande får utskottet erinra om följande. 1887 års riksdag medgav, att den behållna avkastningen av skogsavverkning å renbetesfjällen i Jämtlands län finge användas till inköp av mark för beredande av naturliga gränser mellan lappmarken och den odlade bygden i nämnda län, och i den mån så ej skedde av statskontoret förvaltas såsom en särskild fond under benämning jämtländska renbetesfjällens skogsfond. Denna uppgick vid 1913 års slut till omkring 1,095,000 kronor. Därjämte hava inkomsterna på åtskilliga arrendeupplåtelsefonderats under den av motionärerna omförmälda benämningen jämtländska lappväsendets fond att användas till understöd åt de jämtländska lapparna och deras näring. Denna fond utgjorde vid 1915 års slut omkring 190,000 kronor. Sedan på sätt motionärerna omförmält 1913 års riksdag anslagit 6,000 kronor till lån åt fattiga eller mindre bemedlade lappar inom Norrbottens och Västerbottens län för inköp av renar, för vilket ändamål icke några medel kunde disponeras från de jämtländska fonderna, hemställde Kungl. Maj:t i proposition till 1914 års senare riksdag (propositionen nr 62) om riksdagens medgivande till att ur jämtländska renbetesfjällens skogsfond ett belopp av 500,000 kronor finge uttagas till bildande av två fonder, den ena å 300,000 kronor, benämnd Västerbottens lappfond, och den andra å 200,000 kronor, benämnd Norrbottens lappfond, att efter Kungl. Maj:ts föreskrifter eller prövning i särskilda fall användas, den förra fonden till främjande av renskötseln i Västerbottens län och den senare till förmån för enahanda näring i Norrbottens län, samt att ett belopp av över 233,000 kronor, som återstode av ett år 1906 beviljat anslag för beredande av understöd åt lapparna i Jukkasjärvi socken, finge på det sätt tillföras nyssnämnda båda fonder, att ett belopp av 140,000 kronor inginge i Västerbottens lappfond och återstoden i Norrbottens lappfond. Propositionen blev av riksdagen bifallen. Vid 1915 års slut utgjorde Västerbottens lappfond omkring 450,000 kronor och Norrbottens lappfond omkring 315,000 kronor.

De nämnda tre fonderna torde otvivelaktigt av Kungl. Maj:t kunna användas för det av motionärerna åsyftade ändamålet och i propositionen antydes också, att avsikten lär vara att eventuellt förfara på det sättet. Då det emellertid uppenbarligen är synnerligen behjärtansvärt och gagneligt, att lappar, som genom olycka eller annorledes förlorat sina renar, sättas i tillfälle att idka renskötsel samt ett gynnsamt tillfälle härtill

nu erbjuder sig, synes riksdagen böra särskilt betona denna sak genom en framställning i ämnet.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1:o) att riksdagen måtte, med tillkännagivande att riksdagen icke kunnat bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition i oförändrat skick, i anledning av nämnda proposition samt herrar Hages m. fl:s motion, men med avslag å herrar Hellbergs m. fl:s motion, för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag).

(Utskottets förslag).

L a g

angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Härigenom förordnas, att i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige 1, 2, 3, 4, 9, 10, 27, 30 och 31 §§ skola erhålla följande ändrade lydelse samt i stället för 35—38 §§ skola införas följande med nummer 35—44 betecknade paragrafer:

1 §.

1. Lapparna äro berättigade att uppehålla sig med sina renar under varje tid av året inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker ovan odlingsgränsen och å sådan mark nedom samma gräns, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilde, vid avvitringen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd, samt inom Jämtlands län å renbetesfjällen, varunder inbegripas såväl de vid avvitringen för lapparna avsatta renbetesfjäll som ock de till utvidgning av dessa fjäll sedermera upplåtna områden.

2. Å annan mark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, än ovan sägs, så ock å de trakter utom nämnda lappmarker och renbetesfjällen i Jämtlands län, vilka lapparna efter gammal sedvana hava besökt, äga lapparna jämväl att uppehålla sig med renarna, dock endast under oktober, november, december, januari, februari, mars och april månader, för så vitt icke antingen avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare om rätt för lapparna att uppehålla sig där under annan tid av året, eller ock ovanliga väderleksförhållanden nödga till tidigare flyttning om hösten eller hindra återflyttning om våren.

*(Kungl. Maj:ts förslag).**(Utskottets förslag).*

3. Där lapparna efter ty nu är sagt äro berättigade att uppehålla sig med sina renar, äga de att under iakttagande av de i denna lag meddelade bestämmelser begagna sig av land och vatten till underhåll för sig och renarna; ej vare dem dock på grund av detta stadgande tillåtet att uppföra boningshus.

2 §.

Uppehåller sig lapp med sina renar å trakt, där han icke äger under någon tid av året vistas, eller på trakt, som i 1 § 2 mom. omförmäles, under tid, då rätt till vistelse där icke är honom medgiven, böte från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

Finnes å viss trakt stam av renar, vilken utan att stå under någons vård år efter år fortlever å trakten, meddelar Konungen de bestämmelser, vilka äro erforderliga för att denna renstam må dödas.

3 §.

I Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt å renbetesfjällen i Jämtlands län äga de renskötande lapparna att till eget behov utan betalning använda skogen. Å sådana områden i nämnda lappmarker, där lapparna enligt vad i 1 § 2 mom. sägs äga uppehålla sig endast viss tid av året, må de icke för uppförande eller ombyggnad av kåta, visthus eller stängsel taga växande träd annorlunda än efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lämnas dem av vederbörande skogsbetjänt; dock äga lapparna, där stängsel vid deras visten blivit olovligen bortfört eller gjort obrukbart, att till uppförande av nytt stängsel utan anvisning eller utsyning taga även växande träd.

Å de trakter utom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt renbetesfjällen i Jämtlands län, där lapparna enligt 1 § 2 mom. äga uppehålla sig med sina renar, må lapparna taga endast torra träd och vindfällen, en och videbuskar, samt, för tillfälliga behov, å utmark växande lövträd. Där skogen tillhör staten, erlägges härför ingen betalning. Ej heller erlägges betalning för torra träd och vindfällen samt en och videbuskar i enskild man tillhörig skog. För växande lövträd, som lapparna taga ur sådan skog, skall däremot, där ägaren det påfordrar, givas en billig ersättning, som i brist av åsämjande bestämmes av tre gode män, av vilka vardera parten utser en och dessa tillkalla den tredje. Tredskas endera parten att utse god man, eller kunna de utsedde ej enas om valet av den tredje, äge kronofogde, lappfogde eller

(Kungl. Maj:ts förslag).

(Utskottets förslag).

länsman att på begäran i stället utse god man. Emot gode männens beslut må talan ej föras.

4 §.

Renskötande lapp, som tager mera virke än till hans eget behov erfordras, eller som överträder det i 3 § givna förbud att utan anvisning eller utsyning taga växande träd, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor, där ej förseelsen är straffbar efter allmän lag.

Virke, som lapparna vid sina visten lagligen använt till kåtor, stängsel eller annat varaktigt bruk, må ej av jordägaren utan lapparnas samtycke bortföras eller göras för dem obrukbart. Jordägare, som bryter häremot, straffes, där ej förseelsen är straffbar efter allmän lag, med böter från och med fem till och med femtio kronor.

9 §.

För varje lappby skall finnas en byordning, innehållande, i den mån sådant finnes erforderligt, föreskrifter angående ordningen för renskötselns bedrivande inom byn eller eljest angående förhållandet mellan lapparna inbördes, såsom om:

fördelning av sommararbetet inom lappbyn eller ordnandet i övrigt av betesrättens utövning;

renhjordarnas bevakning, antal renvaktare, som böra finnas, samt hjordarnas ordnande och sammanhållande vid flyttningar;

renhjords samlande för märkning, för urskiljning av främmande renar eller för annat ändamål;

förfarande vid renmärkning och renslakt, särskilt vid nedslaktning av omärkta renar eller av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade, ävensom vid försäljning av dylika slaktade eller levande renar, så ock tid och förfarande vid uppvisning, som i 10 § av lagen om renmärken sägs, av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade;

ersättning till ordningsman eller annan lapp för märkning av annans ren eller för tillfällig vård om främmande renar, eller till ordningsman för omhändertagande och vidare förfarande med omärkta renar eller med renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade;

förvaltning, användning och redovisning av lappbyn gemensamt tillhöriga medel; samt

sättet för överläggning och beslut i ämnen, som röra lappbyn gemensamt.

*(Kungl. Maj:ts förslag).**(Utskottets förslag).*

Sedan lapparna inom byn lämnats tillfälle att uppgöra förslag till byordning, äge Konungens befallningshavande efter kronobetjäningens och lappfogdens hörande i ämnet besluta och byordningen till efterlevnad utfärda. I byordning må stadgas vite från två till femhundra kronor för underlåtenhet att ställa sig byordningens bestämmelser till efterrättelse, så ock meddelas föreskrift att, i händelse den felande dragit vinst av sin förseelse, hänsyn härtill och till vinstens omfattning skall tagas vid vitesbeloppets bestämmande. Den, som under tid, då han är tilltalad för förseelse mot byordning, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder lagligen förvunnen härtill, för varje gång stämning utfärdats och delgivits fällas till vite efter ty här förut är sagt.

10 §.

I varje lappby skola de renskötande lapparna vid sammanträde, som i enlighet med Konungens befallningshavandes förordnande hålles inför lappfogde eller länsman, inom sig välja en ordningsman.

Ordningsmannen åligger, utöver vad i denna lag och lagen om renmärken finnes honom särskilt uppdraget:

att förskaffa sig kännedom om de till byn hörande lappars uppehållsställen under de särskilda årtiderna samt att, i händelse det skulle visa sig, att andra än de lappar, som tillhöra byn, sommartiden föra renar på bete inom dess område, därom göra anmälan hos lappfogde eller länsman;

att biträda vid renräkning, som anordnas av myndighet;

att tillhålla lapparna att noga bevaka sina renar, samt att söka utreda, genom vilkens eller vilkas renar angiven skada å bofastas ägor blivit förorsakad;

att vaka över efterlevnad av lagen om renmärken och av den för lappbyn fastställda byordning samt hos lappfogde eller länsman anmäla förseelser däremot;

att jämväl i övrigt söka befordra god ordning inom lappbyn och hos lappfogde eller länsman anmäla, när något däremot stridande förekommer;

att vid uppkommande tvister såväl emellan lapparna och de bofasta som ock emellan lapparna inbördes söka bilägga desamma;

att inställa sig vid häradsrätt, när de till lappbyn hörande lappar skola inför rätten höras i ärenden, som röra dem gemensamt, samt att närvara vid de mantalsskrifningar, uppboordsstämmor eller andra allmänna sammanträden, som hållas med lapparna, och därvid, när så

*(Kungl. Maj:ts förslag).**(Utskottets förslag).*

erfordras, förete den i 11 § omförmälda längd över antalet renar inom lappbyn; samt

att i förekommande fall, då kronofogde, lappfogde eller länsman å tjänstens vägnar sådant påfordrar, lämna dem erforderligt biträde.

Ordningsman utses för en tid av sex år, med rätt för den utsedde att efter två år eller ock dessförinnan vid laga förfall avgå från befattningen. Till Konungens befallningshavande skall lappfogde eller länsman ofördröjligen insända uppgift på de lappars namn och vanligaste uppehållsställen, som blivit inför honom till ordningsmän utsedde, jämte utlåtande om deras lämplighet för befattningen. För de valde, om de befinnas lämpliga, utfärde Konungens befallningshavande förordnande och låte därom i länskungörelserna meddela underrättelse. Konungens befallningshavande äge ock, när så provas skäligt, före tjänstgöringstidens utgång entlediga ordningsman.

Ordningsman åtnjute i och för sin befattning enahanda skydd som tjänsteman. Visar han vårdslöshet eller försummelse i befattningen, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor.

Till ordningsman skall av allmänna medel utgå ersättning efter ty därom särskilt stadgas.

27 §.

När i denna lag talas om lapparnas renar, förstås därmed icke allenast deras egna renar utan ock sådana, som andra på grund av denna lag satt i deras vård (skötesrenar).

30 §.

De renskötande lapparna äro berättigade att till jakt och fiske betjäna sig av land och vatten icke allenast å sådana områden, där de enligt vad i 1 § 1 mom. sägs äga vistas varje tid av året, utan även å annan utmark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker under den tid de äga att å sådan utmark uppehålla sig med sina renar; vare dock i avseende å tid och sätt för nyttjande av jakt och fiske underkastade de bestämmelser, som eljest därom gälla.

31 §.

Ej må å de områden, som blivit till lapparnas uteslutande begagnande anvisade, bete, slätter, jakt eller fiske av lapparna till annan upplåtas. Sker sådan upplåtelse, vare den ogill.

*(Kungl. Maj:ts förslag).**(Utskottets förslag).*

Varder bete eller slätter å dylikt område av lapparna ej använt för renskötsel, och finnes upplåtelse därav tills vidare kunna ske utan intrång eller skada för lapparna, äge Konungens befallningshavande att mot lega upplåta betet eller slätter, intill dess behov därav för lapparna åter uppstår. Kan å dylikt område upplåtelse av rätt till jakt eller fiske ske utan skada för lapparna, äge ock Konungens befallningshavande att tills vidare tillåta annan att emot avgift å området jämte lapparna utöva jakt eller fiske. På sådana områden, som upplåtits till utvidgning av de vid avvitringen avsatta renbetesfjäll i Jämtlands län, må jämväl inägor, som icke äro för lapparna behöfliga, utarrenderas. Vid utarrendering av bete, slätter eller inägor skall fästas det villkor, att arrendatorn själv må freda såväl växande som bärgad gröda från intrång av renar.

Upplåtelse, som ovan förmäles, må dock ej äga rum, utan att de lappar, vilka äga rätt att å området uppehålla sig med sina renar, blivit i ärendet hörda. Medel, som inflyta genom sådan upplåtelse, skola enligt de bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna.

35 §.

1. Å överloppsmarker, kronoparker eller annan kronomark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker samt renbetesfjällerna i Jämtlands län skola vissa områden av Konungen avsättas till upplåtelse åt lappar, som idkat renskötsel men i följd av ålder eller sjukdom icke kunna därmed fortfara. Konungens befallningshavande tillkommer att upplåta mark inom sådant område, dock ej åt den, som uppenbarligen skulle komma att sakna utväg till nödtorftig försörjning. Upplåtelse, som här avses, må ej meddelas för längre tid än sökandes och hans hustrus livstid. Innehavare av upplåten lägenhet äger att från kronans mark taga nödigt bränsle samt stängsel- och hässjevyrke, så ock, efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lämnas av vederbörande skogsbetjänt, virke till boningshus och till andra byggnader, som av Konungens befallningshavande i samband med upplåtelsen eller sedermera prövas nödiga. Innehavaren har att själv freda såväl växande som bärgad gröda från intrång av renar.

Då nyttjanderätt till lägenhet, varom nu är sagt, upphör, tillfalle lägenheten i befintligt skick kronan utan ersättning för därå nedlagda kostnader; dock ankomme på Konungen att, när större arbete nedlagts å uppförande av boningshus, medgiva ersättning härför.

I övrigt äge Konungens befallningshavande bestämma villkoren för upplåtelse, som här avses, och skall därvid tillses, att så vitt möjligt upplåtelsen innefattar rätt till jakt och fiske inom visst område.

(Kungl. Maj:ts förslag).

(Utskottets förslag).

2. På Konungens ankomme att i andra fall än i 1 mom. avses åt lapp upplåta nyttjanderätt till kronomark i Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark eller renbetesfjällen i Jämtlands län, så framt upplåtelsen prövas ej lända till förfång för de renskötande lapparna. I de ovan odlingsgränsen belägna delarna av sagda lappmarker varder mark ej sålunda upplåten, med mindre synnerliga skäl därtill förekomma.

3. Konungens befallningshavande äge ock att utan sammanhang med upplåtelse, varom i 1 mom. sägs, medgiva lapp, som icke idkar renskötsel, rätt att jaga eller fiska å viss kronomark inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark eller renbetesfjällen i Jämtlands län.

36 §.

I fråga om rättighet att, såsom i 27 § sägs, hava skötesrenar hos lappar gälle nedanstående bestämmelser:

1. Renar, som tillhöra lapp, må av denne lämnas i vård hos annan lapp. Varder lappkvinna gift med den, som ej är lapp, äge hon ej under äktenskapet behålla den rätt, varom här är fråga, längre än till dess två år förflutit från giftermålet.

2. Inom Norrbottens län må tills vidare den, som ej är lapp, men bor inom länets lappmark och där äger eller brukar jordbruksfastighet, hava renar under vård av lapp, som huvudsakligen sysselsätter sig med renskötsel och ej är i annans tjänst; dock må ej för sådan renägare djurens antal överstiga tjugu, kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna, och skola varje renägars djur samtliga stå under vård av en och samma lapp. Flyttar renägare utom länets lappmark eller upphör han att där äga eller bruka jordbruksfastighet, skall han inom ett år därefter avhända sig skötesrenarna. Dör renägare, må renarna ej längre än två år behållas av dödsboet.

2. Inom Norrbottens län må tills vidare den, som ej är lapp, men bor inom länets lappmark och där äger eller brukar jordbruksfastighet, hava renar under vård av lapp, som huvudsakligen sysselsätter sig med renskötsel och ej är i annans tjänst; dock må ej för sådan renägare djurens antal överstiga tjugu, kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna, *Konungen obetaget att för områden inom nämnda län, där sådant med hänsyn till förhållandena prövas skäligt och lämpligt, tillåta ett högre antal, dock ej över femtio.* Varje renägars djur skola samtliga stå under vård av en och samma lapp. Flyttar renägare utom länets lappmark eller upphör han att där äga eller bruka jordbruksfastighet,

*(Kungl. Maj:ts förslag).**(Utskottets förslag).*

skall han inom ett år därefter avhända sig skötesrenarna. Dör renägare, må renarna ej behållas av dödsboet *längre än boet äger eller brukar jordbruksfastighet inom länets lappmark.*

Den, som vill begagna sig av den rätt, som i detta mom. avses, har att varje år i maj månad hos lappfogden anmäla antalet av de renar, kalvar för året ej inbegripna, som han har under lapps vård, samt vårdarens namn. I samband därmed skall för varje anmäld ren erläggas dels sköteslega för löpande kalenderåret med belopp, som Konungens befallningshavande har att fastställa för länets lappmark i dess helhet eller för de särskilda lappbyarna, dock ej mindre än två kronor femtio öre, dels ock en särskild avgift av femtio öre, som, enligt närmare föreskrifter av Konungen, skall användas såsom bidrag till bekostande av renräkningar samt till åtgärder för renskötselns främjande. Sköteslega, som sålunda erlägges, varde genom lappfogdens föranstaltande tillställd vårdaren. Ej må den omständigheten, att ren, för vilken sköteslega erlagts, före årets utgång slaktas eller förgås eller förkommer, medföra rätt för ägaren att återbekomma någon del av beloppet.

Närmare föreskrifter angående lappfogdes åligganden i avseende å anmälningars mottagande samt uppbärande och redovisande av sköteslega och avgifter har Konungens befallningshavande att meddela. Där särskild lapptillsyningsman finnes, äge Konungens befallningshavande förordna denne att i lappfogdes ställe fullgöra hans åligganden i nu angivna hänseenden.

3. Renar, som användas till körslor, s. k. dragrenar, må en var hava under vård av lapp; och vare sådana renar ej i något hänseende inbegripna under stadgandena i 2 mom.

4. Renägare, vilken lämnat renar i vård åt lapp, har i fråga om dessa renar enahanda förpliktelser enligt denna lag som lappen för sina renar.

37 §.

Håller i annat fall än i 36 § 2 eller 3 mom. avses någon, som ej är lapp, renar, som beta å mark, varöver han ej förfogar, eller åsidosätter den, som begagnar sig av den i 36 § 2 mom. medgivna rätt att hava renar under lapps vård, något av vad i sistnämnda lagrum stadgas i avseende å sådan rätts utövande, skall på Konungens befallnings-

*(Kungl. Maj:ts förslag).**(Utskottets förslag).*

havande ankomma att förordna om försäljning av de renar, som olagligen hållas. Består åsidosättandet däri, att sköteslegan och den särskilda avgiften för anmälda renar ej erlagts, må förordnande om försäljning ej meddelas förr än fyra månader förflutit från det beloppet senast skolat erläggas; men skall i ty fall, vare sig sådant förordnande meddelas eller icke, den särskilda avgiften utgå med en krona. År förordnande om försäljning föranlett därav, att värden av någons renar fördelats mellan flera lappar, bestämme Konungens befallningshavande vilka renar försäljningen skall omfatta.

När förordnande, som i denna § avses, blivit meddelat, skola de renar förordnandet avser, så snart lämpligen kan ske, på lappfogdens föranstaltande omhändertagas och, levande eller slaktade, avyttras för ägarens räkning. Av köpeskillingen skall gäldas kostnad för renarnas omhändertagande, slaktande och försäljande samt därefter sköteslega och särskild avgift, där de ej förut erlagts.

Håller någon, som ej är lapp, renar annorledes än såsom skötesrenar under lapps vård, vare han, där de olovligen inkomma på annans mark, underkastad förutom påföljd av renarnas försäljning efter ty här förut är sagt jämväl bötesansvar enligt allmän lag samt skyldighet att ersätta skada, som av djuren vållas.

38 §.

För övervakande av tillämpningen av vad i 36 § 2 mom. är stadgat skall, där ej med hänsyn till ogynnsamma väderleksförhållanden hinder möter, i Norrbottens län minst vart tredje år hållas allmän renräkning enligt föreskrifter, som meddelas av Konungen.

39 §.

1. Såsom lapp anses i denna lag den, vars fader i någon mån är av lappsk härstamning, dock endast såvitt antingen fadern eller dennes fader drivit renskötsel såsom stadigvarande yrke utan att samtidigt bruka hemman eller nybygge eller biträda vid bruket av sådan fastighet. I fråga om den, som är av oäkta börd, skola moderns i stället för faderns härstamning och yrke komma i betraktande. Kvinna, som är eller varit gift med den, som skall räknas för lapp, varde ock såsom lapp ansedd.

2. Vill den, som i någon mån är av lappsk härstamning men enligt

*(Kungl. Maj:ts förslag).**(Utskottets förslag).*

här förut givna föreskrifter ej skall anses för lapp, driva fjällrenskötsel såsom stadigvarande yrke utan samband med jordbruk, have han därtill lov och varde i ty fall för lapp räknad.

Åstundar han driva skogsrenskötsel, med eller utan samband med jordbruk, söke han därtill Konungens befallningshavandes tillstånd. Prövas den renskötsel, varom fråga är, kunna drivas utan synnerligt men för jordbruket i orten, äge Konungens befallningshavande meddela det sökta tillståndet för viss tid ej överstigande tio år. Ej må dock tillstånd lämnas annan än den, som huvudsakligen sysselsätter sig med renskötsel och ej äger nödortfödig bärgning av jordbruk. Å den, som erhållit tillstånd, varom här förmäles, skall, medan det gäller, vad i denna lag stadgas om lapp äga tillämpning.

40 §.

Över de av Konungens befallningshavande utfärdade byordningar ävensom över de närmare föreskrifter eller åtgärder, vilka det enligt denna lag eljest tillkommer Konungens befallningshavande att meddela eller vidtaga, äge den, som anser sin rätt därav förnärmat eller obehörigen inskränkt, att hos Konungen anföra besvär inom den tid, som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut; skolandet dock, där ej ändringssökandet därigenom varder onyttigt, beslutet utan hinder av besvär gälla till efterrättelse, intill dess annorlunda kan bliva vederbörligen förordnat.

41 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Viten ådömda för överträdelse av byordning skola, enligt de bestämmelser som meddelas av Konungen, användas till förmån för länets lappar. Saknas tillgång till fulla gäldandet av böter eller viten, förvandlas de enligt allmän strafflag.

42 §.

1. Överträdelser av denna lag ävensom av byordning åtalas vid allmän domstol och höra, där ej annorlunda här nedan sägs, under allmänt åtal.

2. De i 4 § omförmälda förseelser, vilka endast förnärma enskild

*(Kungl. Maj:ts förslag).**(Utskottets förslag).*

persons rätt, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angiver dem till sådant åtal. Lag samma vare beträffande förseelser, om vilka i 25 § handlas. Har ren blivit olovligen fälld eller misshandlad, och är renen omärkt eller målsäganden ej känd, äge allmän åklagare utan angivelse tala i saken, jämväl i fråga om skadestånd, vilket i ty fall skall tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hava hört.

3. Förseelser, som avses i 2, 17 eller 37 §, må ej, där de endast förnärma enskild persons rätt, åtalas av annan än målsägande.

43 §.

Vad här förut är stadgat i fråga om renar har avseende allenast å sådana renar, som hela året eller någon del därav beta inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark eller renbetesfjällen i Jämtlands län.

Andra renar må ej i något fall föras på bete å mark, varöver renägaren ej förfogar, vid påföljd av böter enligt allmän lag samt skyldighet att ersätta skadan. Är i fråga om någon renägars hjord allmänt veterligt, att därtill hörande djur pläga olovligen inkomma på annans mark, ankomme på Konungens befallningshavande att på ansökan av markens ägare meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga, för att hjorden må nedslaktas och försäljas för renägens räkning; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

44 §.

Denna lag äger, så vitt den stadgar förpliktelser för lapparna utöver vad lagstiftningen rörande de lappar, som med renar flytta emellan Sverige och Norge, innehåller, icke tillämpning å norska lappar, som vintertiden uppehålla sig i Sverige.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1918, dock skola stadgandena i 36, 37 och 38 §§ ej lända till efterrättelse förr än den 1 januari 1920, och skola intill dess bestämmelserna i 27 § enligt dennas nuvarande lydelse bibehålla gällande kraft.

*(Kungl. Maj:ts förslag).**(Utskottets förslag).*

Där den, som i någon mån är av lappsk härstamning, vid början av år 1917 innehar och bebor lägenhet, som utan tillstånd upptagits å kronomark ovan odlingsgränsen i Norrbottens eller Västerbottens läns lappmark eller å renbetesfjällen i Jämtlands län och ej heller sedermera lagligen upplåtits, äge han och, om han är eller varder gift, hans hustru under sin livstid fortfara med bruket därav; dock skall, om han utan tillstånd nyttjar slätter, bruket därav i varje fall upphöra vid ingången av år 1922. När lägenhet, som här avses, skall avträdas, må ersättning för arbete, som nedlagts å lägenheten, ej utgå, med mindre i särskilt fall Konungen annorledes förordnar, men byggnader, som därå finnas, äge åbon eller hans rättsinnehavare bortföra, ändå att de må hava uppförts med virke från kronans mark.

2:o) att riksdagen med anledning av herrar Hages m. fl:s motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att genom statsverkets försorg beredes lappar, vilka icke äga renar eller endast ett för uppehållet otillräckligt antal djur, tillfälle att förvärva renar, som genom inskränkningen av bofastas renägarskap måste avhändas nuvarande renägare.

Stockholm den 19 maj 1917.

På lagutskottets vägnar:

CARL LINDHAGEN.

Reservationer

av herrar *Lindhagen, Stårner, Klefbeck, Karlsson* i Fjäl, *Borg, Rehn* och *Lindqvist* i Kosta, som hemställt

1:o) att riksdagen, med förklarande att propositionen ej kunnat oförändrad bifallas, måtte i anledning av densamma och herrar *Hages* m. fl:s motion för sin del antaga följande

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Häri genom förordnas att i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige 2, 9, 10, 27 och 30 §§ skola erhålla följande förändrade lydelse samt i stället för 35—38 §§ skola införas följande med nummer 35—43 betecknade paragrafer:

2 §.

Lika med utskottet.

9 §.

Lika med utskottet.

10 §.

Lika med utskottet.

27 §.

Lika med utskottet.

30 §.

Lapparna äro berättigade — — — — därom gälla (lika med utskottet utom i det kursiverade).

35 §.

Lika med utskottets 36 § utom att i mom. 1 dess andra punkt utgår.

36 §.

Lika med utskottets 37 §.

37 §.

Lika med utskottets 38 §.

38 §.

När i 35, 36 och 37 §§ talas om rätt för lapp att hava renar under annans vård förstås med lapp den vars fader — — ansedd (lika med utskottets 39 § mom. 1 utom i det kursiverade).

39 §.

Lika med utskottets 40 §.

40 §.

Lika med utskottets 41 §.

41 §.

Lika med utskottets 42 §.

42 §.

Lika med utskottets 43 §.

43 §.

Lika med utskottets 44 §.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1918, dock skola stadgandena i 35, 36 och 37 §§ ej lända till efterrättelse förr än den 1 januari 1920 och skola intill dess bestämmelserna i 27 § enligt dennas nuvarande lydelse bibehålla gällande kraft.

2:o) att riksdagen med anledning av propositionens förslag under 1, 3, 4, 31, 35 och 39 §§ jämte andra stycket i övergångsbestämmelserna samt de väckta motionerna ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att lapparnas i nämnda paragrafer berörda bosättningsfråga och vad därmed äger sammanhang måtte återupptagas till förnyat övervägande i samband med den tillämnade revisionen av hela lapplagstiftningen samt efter det lapparna beretts tillfälle att själva vid samfält möte överlägga om de synpunkter och önskingar, som enligt deras uppfattning böra tjäna till vägledning för en sådan revision.

3:o) lika med utskottets hemställan under punkt 2.

Till stöd för denna hemställan har av herrar *Lindhagen*, *Klefbeck*, *Karlsson* i Fjäl, *Borg*, *Rehn* och *Lindqvist* i Kosta anförts:

»Lappfrågan återkommer periodvis på dagordningen och för varje gång uppställas såsom mål att lösa densamma. Svårigheterna i en sådan lösning ligga dels i konflikterna mellan åkerbruk och renskötsel dels i vanskligheterna att ordna förhållandena mellan lapparna inbördes och dels i behovet för att ej säga nödvändigheten även för ett normadfolk att följa med sin tid.

Beträffande det första spørsmålet ligger närmast till hands att söka en rationell lösning genom att hänvisa nomaden och jordbrukaren till olika områden, där de äga var för sig idka sina skiljaktiga näringsfång. I forna tider gav sig en sådan utväg mera av sig själv. Men i den mån jordbruket oemotståndligt vidgade sina områden upp emot fjällen, blev en sådan särskiljning till slut omöjlig. Man måste inskränka sig till söka särskilja lappars och bofastes näringsfång den vanskligaste tiden av året eller då marken är bar.

Vid avvitrningen på 1800-talet sökte man genomföra en sådan ordning, i det att inom Jämtlands län för lapparna avsattes vissa renbetesfjäll samt inom Västerbottens och Norrbottens lappmarker uppdrogs en så kallad odlingsgräns, såsom rågång mellan lapparnas och de bofastes hemvist under sommarmånaderna. Emellertid förfelades av åtskilliga skäl dessa åtgärder väsentligen sin verkan. Man sökte då bota bristerna. Genom 1886 års lapplagstiftning tillkommo för sådant ändamål närmare bestämmelser om tiden då lapparna skulle på grund av sedvanerätt få beträda enskildes ägor, och huru ersättning skulle utgå för skada, som tillskyndats de bofasta av renarna. Då dessa föreskrifter snart visade sig ej heller vara tillfyllest, sökte 1898 års lapplagstiftning åstadkomma ett bättre sakernas tillstånd genom mera specificerade stadganden om tiden för renarnas uppehåll å enskildes ägor, möjlighet för vissa områdens fridlysning för intrång av skogsrenar, ett annat system för skadeståndsplikten samt borttagandet till en början inom Jämtland och Västerbotten av bofastas rätt att äga renar.

Angelägenheten att bringa rättvisa och ordning i lapparnas inbördes utnyttjande av land och vatten för renskötsel blev också tidigt föremål för uppmärksamhet, helst detta också har sin stora betydelse för att förebygga konflikter mellan renskötseln och jordbruket.

I äldre tider var områdestilldelningen inom de trakter, där lapparna sommartiden uppehålla sig med sina renar, uteslutande bestämd efter så kallade lappbyar. De enskilda vandrade fritt omkring med renarna i hela området. Emellertid utbildade sig mångenstädes genom hävd en viss områdesfördelning även inom ett lappbyområde. Detta förhållande utvecklade sig sedan till att uttrycklig immission på sådant

mindre område söktes och gavs av myndigheterna och härav skapades en uppfattning, enligt vilken den enskilde lappen ansåg sig hava en viss äganderätt till området och även kunde upplåta delar därav till bofasta eller lappar. Härav följde emellertid trängsel och brist å ett håll, överflödigt utrymme å ett annat förutom andra olägenheter. Lagstiftningen av år 1886 ansåg sig kunna upphäva berörda missförhållande genom »en återgång till vad i gamla tider gällt». Man återgick till de större områdena såsom gemensam vistelse, myndigheterna skulle även få reglera lappantalet mellan byarne och varje upplåtelse inom dem till bofaste förbjöds.

Det visade sig emellertid snart att denna plötsliga omkastning utan omtänksamma regler för det nya, som sattes i stället, ledde till desorganisation. Det uppstod stora sammanblandade renhjordar, som började leva sitt eget fria liv och vilkas hållande inom laglighetens ramar blev förenat med allt större svårigheter. Botemedlet mot detta onda sökte 1898 års lagstiftning förnämligast i fastställandet av byordningar med föreskrifter angående ordningen för renskötselns bedrivande inom byn eller eljest angående förhållandet mellan lapparna inbördes.

Nu stå svenska statsmakterna ånyo inför en revision av lapplagstiftningen. Anledningarna äro bestående gamla svårigheter och nya tillkomna. Odlingen går vidare trots allt, framtvingad av kampen för tillvaron; särskilt ovan odlingsgränsen hava de nybyggen, som redan före fastställandet av denna gräns funnos därstädes, opåttalt fått klyvas och utvidgas. Lapparna själva bliva allt mer förtrogna med bosättningarnes behag och fördelar och hava tillåtits slå sig ned efter eget val på kronans mark. Byordningarnes föreskrifter ha visat sig föga effektiva, olägenheterna med skogsrenarnes vistande på samma trakter hela året bestå och vidgas delvis, och bofastes renägarskap i Norrbotten leder här och var till renkapitalism. Den internationella lagen om de lappar, som flytta med renar mellan Sverge och Norge skall revideras och på denna revision inverkar också beskaffenheten av den inre lapplagstiftningen inom båda länderna.

Av dessa skäl läser nu en allmän revision av den inre svenska lapplagstiftningen vara att emotse. Men den förevarande propositionen vill utbryta vissa saker att redan nu i förväg behandlas och avgöras.

Sålunda har det för minskande av *konflikterna mellan jordbruk och renskötsel* ansetts erforderligt och lämpligt att bofastes renägarskap i Norrbotten begränsas. Denna fråga är också mogen för omedelbart

beslut. Den löstes för Jämtlands och Västerbottens län redan år 1898 och i lagen säges uttryckligen att rätten för bofaste att inom Norrbotten hava egna renar under lapps vård gäller blott »tills vidare». I likhet med lagutskottets majoritet tillstyrka vi därför att på sätt stadgas i förslagets 36 § en begränsning av bofastes renägarskap inom Norrbotten nu beslutes. Utskottets förslag är därvid en tänkvärd lösning, om än någon tvekan kan råda huruvida ej försiktigheten bjuder att i stället sätta ett fixt antal av 50 renar eller åtminstone lägga prövningsrätten i första hand hos Konungens befallningshavande i stället för att omedelbart hänskjuta den till Konungen.

Även bestämmelserna i 36 § om sköteslega samt förslagets med 36 § sammanhängande 37 och 38 §§ böra i detta sammanhang godkännas. Dessutom anses med hänsyn till stadgandena om bofastes renägarskap av 39 § mom. 1 böra bibehållas en definition på lapp, som får ha renar i annans vård, åtminstone provisoriskt.

Uti 36 § 1 mom. stadgas emellertid att lappkvinna, gift med den som ej är lapp, äger ej under äktenskapet längre än två år från giftermålet behålla rätt att lämna henne tillhöriga renar i vård hos annan lapp. Om denna bestämmelse kan man verkligen hava olika meningar och det undras om den ej äventyrar att komma i strid med den nu förberedda lagstiftningen om hustrus myndighet och äkta makars egendomsförhållanden och därigenom skapa en olikhet inför lagen. Från lappars sida brukar ibland göras gällande den motsatta uppfattningen, att svensk, som gifter sig med lappkvinna, bör betraktas som lapp. Denna fråga bör tydligen närmare övervägas samt upptagas vid den allmänna revisionen av lapplagen, och i samband med förslagets bestämmelser om vem skall anses såsom lapp (39 §).

Förslaget innehåller också förändrade eller tillagda bestämmelser, berörande förhållandena mellan *lapparna inbördes* uti 2 § (vidgad befogenhet att döda förvildad renstam), 9 § (skärpta straffbestämmelser för överträdelse av byordning), 10 § (nytt åliggande för ordningsman m. m), 40 § (ändring allenast av paragrafnummer), 41 och 42 §§ (vissa modifieringar i de processuella bestämmelserna) samt 43 och 44 §§ (modifieringar och omflyttning av bestämmelserna om de renar, å vilka lagen har avseende, och andra renar). Då dessa föreskrifter endast avse lättfattliga och mindre betydelsefulla modifieringar i gällande bestämmelser och på samma gång synas skäligen och möjligen nyttiga såsom bidrag till skapande av god ordning, bör någon betänklighet ej möta att redan nu antaga dessa förslag utan avvaktan av den allmänna revisionen av lapplagstiftningen.

Vida större betänksamhet reser sig enligt min uppfattning mot att redan nu godkänna eller över huvudtaget försöka en fristående lösning av *bosättningsfrågan* på grund av det nu framlagda förslaget (1, 3, 4, 30, 31, 35 och 39 §§ jämte andra stycket i övergångsbestämmelserna). Det är också mot dessa bestämmelser, som de i ämnet väckta motionerna vända sig.

Förslaget är nämligen i denna punkt särdeles ingripande, samt berör lappfrågans vitalaste och ömtåligaste delar. Det vill i själva verket giva icke blott ett bidrag till lösande av konflikterna mellan åkerbruk och skogsdrift och vanskligheterna i lapparnas inbördes mellanhavanden utan även ett av lagstiftningen hitintills knappast gjort försök i enahanda syfte till ett ingripande i vad ovan kallats behovet för att ej säga nödvändigheten även för ett nomadfolk att följa med sin tid. Sålunda föreslås det tillägg till 1 § 3 mom. att renskötande lappar ej äga att inom kronomark i lappmarkerna och renbetesfjällen åt sig uppföra boningshus. I överensstämmelse härmed har i 3 § ordet bostad utbytt mot kåta. Detta förslag ansluter sig, såsom även motionärerna antytt, till en i administrativ ordning utgiven ny skolordning för lappbarnen, enligt vilken de ej vidare få som hitintills undervisas i missionsföreningarnas skolhus utan i kåtor. Med detta påbud följer, att sådana odlingslägenheter, som lappar ofta anlagt invid eller i närheten av sådana boningshus, icke vidare äro tillåtna. En viss försiktig bosättning skall dock efter särskild prövning medgivas lappar, som i följd av ålder eller sjukdom icke kunna fortfara med renskötseln (35 § mom. 1) samt undantagsvis även i andra fall (35 § mom. 2). Enligt andra stycket i övergångsbestämmelserna till lagen skall lagen ha retroaktiv verkan så tillvida, att redan uppförda lägenheter (bostadshus med eller utan jordbruk) få fortfarande brukas endast under innehavarens och hans hustrus livstid. Någon ersättning för hus och odling erhålles icke. Byggnader få dock bortföras och ersättning för nedlagt arbete kan endast undantagsvis beviljas genom Konungens förordnande.

Grunden till förenämnda bosättningsförbud för renskötande lappar är den, att lapparna genom dylika bosättningar anses bli mindre nitiska i vården om renhjordarna ävensom förvekligas i viss mån, så att deras kompetens för renskötseln minskas.

Vidare föreläggas de lappar, som vilja driva renskötsel (fjällrenskötsel eller skogsrenskötsel) att därest de i tredje generation samtidigt bruka hemman eller nybygge eller biträda vid bruket av sådan fastighet bestämma sig för jordbruk eller renskötsel (39 §). Bestämma de sig för jordbruket få de avstå från renskötseln. Detta stadgande har ock retro-

aktiv verkan på bestående förhållanden. Det kommer dock icke att enligt detta förslag i tidernas längd definitivt skilja mellan rensköttsel och jordbruk. En renskötande lapp utan jordbruk är nämligen oförhindrad fortfarande att övertaga ett hemmansbruk och först i tredje generationen upphör denna rätt enligt ovannämnda förslag för hans efterkommande. Även denna ordning bygger på ett antagande att när ett jordbruk drives av lapp i tredje generationen har han kommit så ifrån renskötselförhållanden att de båda näringsgrenarna ej vidare må förenas. Emellertid lär nyssnämnda bibehållna rätt för renskötande lapp utan hemmansjordbruk att övertaga jordbruk bliva föremål för övervägande vid den allmänna revisionen av lapplagarna.

Dessa bestämmelser om lapparnas bosättningar och vad därmed äger sammanhang synas oss på grund av sakens natur och de många olika meningarna därom icke lämpligen böra nu lösryckas ur sitt naturliga samband med lapplagstiftningens allmänna revision. Ännu nödvändigare ställer sig uppskov med saken, om allvarliga tvivel redan vid första påseendet kunna resas mot riktigheten av vissa principer i förslaget.

Uti propositionen utlägges hurusom enligt gällande lag lapparna icke haft någon rätt att begagna de åt dem upplåtna områdena för uppförande av bostadshus. Rätta förhållandet är väl emellertid att lagstiftaren ej alls reflekterat på dessa förhållanden. Lagen är uppbyggd på nomadlivets gamla bruk och plägseder. Därefter kom småningom en ny tid, som höjde levnadsanspråken betydligt för svenskarna och då tydligen ej kunde undgå att även hos lapparna skapa nya behov. Det första och grundläggande av dessa nya krav var längtan efter en ordentlig, människovärdig bostad, där de små barnen kunde ha skydd, där hustrun kunde föda barnen och där familjen i sin helhet kunde finna någon trevnad och en varaktig stad. Med andra ord den nya tiden har hos Jämtlands, Västerbottens och de sydligast vistande norrbottenslapparna inplantat begreppet hem. Detta nya behov ha lapparna självfallet ansett sig berättigat att tillgodose och myndigheterna hava ej ingripit häremot, vartill de i själva verket även saknat uttryckligt stöd i lag.

Hur bör nu lagstiftningen ställa sig till en sådan företeelse? Bör den såsom propositionen, föregången av administrativa förberedelser, sökt göra, återföra utvecklingen till vad i forna tider gällt? Eller bör lagstiftningen sanktionera den uppkomna seden och från denna utgångspunkt söka ordna renskötselförhållanden på ett i alla fall förståndigt sätt.

För vår del tveka vi icke i valet. Är det möjligt och är det riktigt att vrida utvecklingen tillbaka på föreslaget sätt? Vi tro det icke. Endast ett naturhistoriskt museiintresse kan försvara en sådan

utväg. Lappfolket har rättighet att lika väl som de svenske sträva fram till en människovärdigare tillvaro och ingen lagstiftning lär i längden kunna förhindra det. Även om lagens hand förmår efter nuvarande innehavares och hans hustrus livstid avhysa familjen från boningshusen, kan man med sannolikhet antaga att deras barn, vanda vid en bättre bostad, skola finna det rättvist och tilltalande att förflytta sig till primitivare bostadsförhållanden? Säkerligen icke.

Enligt propositionen (sid. 78) har förslaget i denna punkt också rönt motstånd från »lapparna i Västerbottens län och flertalet lappar i Jämtlands län». Jämväl lapparna i de sydligaste lappmarkssocknarna i Norrbottens län »hava i allmänhet gjort invändningar». Alla dessa lappar, heter det i redogörelsen, hemställa om rätt att få uppföra ej allenast kåtor utan även bostadshus å sina renbetesland; några önska rätten utvidgad till ladugårdsbyggnader och gethus. Från övriga Norrbottenslappars och vissa Jämtlandslappars sida har åter framhållits att renskötseln vore oförenlig med stugubyggnader, enär lapparna måste flytta med sina renar.

Då propositionen nu slutligen tar ståndpunkt i frågan, åberopas (sid. 82) att förslaget »tillstyrkts av alla hörda myndigheter och ej heller föranlett erinringar från lapparna inom de nordligaste lappmarkssocknarna, där som bekant renskötseln står högst» samt att »tydligt torde i själva verket vara, att fast bostad i allmänhet icke låter förena sig med en god renvård». Vad myndigheterna angår hava de i god tro tillstyrkt även tidigare kommittéförslag, som sedan visat sig olämpliga. De Norrbottenslappar, som ännu leva i nomadlivets ursprungliga förhållanden, kunna icke åberopas såsom auktoriteter för att pålägga lappar med ett mera utvecklade kulturliv en skyldighet att övergå till de förras primitiva vanor. Tydligt synes det därför snarare vara, att bemödandena böra i stället gå ut på att på det bestående och oundvikliga grund bygga upp en god renvård i alla fall. De små jordbrukarna i Norrland hava fasta bostäder men få ändock under vissa årstider bo i tillfälliga bostäder i skogarna för skogsavverkning. Även lappbefolkningen bör under skydd av en omtänksam lagstiftning kunna antaga enahanda vanor.

För vår del förefalla — trots en minimal beredelseid under riksdagsbrådskan — följande riktlinjer vara förtjänta av ett övertvägande. De renskötande lapparne må icke vidare tillåtas att på måfå bosätta sig i kåtor eller boningshus. Deras bostadsförhållanden böra till en viss mån ordnas genom lag. I denna stadgas att de äga rätt att bygga fasta kåtor eller bostadshus. Detta dock endast inom vissa anvisade områden, så valda att hemtrevnad och utkomstmöjligheter av jakt, fiske

och helst någon eventuell odling förefinnes, att på samma gång däri- genom framtvingas en viss särskildnad av renhjordarna, och att flera, åtminstone tre lappfamiljer kunna till ömsesidig trevnad och hjälp sammanföras till samma plats. Lapparnas egna önskningsar vid valet av boningsplats böra tagas till utgång för provningen.

Det kan sedan tvistas om det bör uttryckligen förbjudas lapparne att hålla ett par, tre getter eller möjligen en ko eller icke. För vår del synes oss böra tagas under övervägande om ej tillstånd, där ej särskilda skäl resa sig däremot, bör kunna medgivas lappar att upptaga någon odling och hålla något djur, helst getter för att bereda de hemma- varande tillgång till mjölk mot uttryckligt villkor att de få underkasta sig allt det ohägn, som framströvande renar åstadkomma. Ett sådant villkor har inrymts i arrendekontrakten till jordbruket på de hemman i Jämtlands län, som exproprierats just för lapparnes räkning. Någon olägenhet av en sådan ordning lär där ej ha försports.

På samma gång måste dock de nuvarande bosättningarnas tillvaro respekteras och där de anses böra försvinna, full ersättning därför lämnas eller förflyttning ske på kronans bekostnad. Anser man någon fara föreligga för nya särdeles olämpliga bosättningar under tiden till den allmänna revisionen av lapplagen kommer till stånd, — vilket dock ej visats —, kunna ju myndigheterna nu upphöra att »låta saken passera» samt inskrida provisoriskt mot sådana bosättningar.

Vidare bör övervägas huruvida ej, liksom förslaget nu förkastar bofastes renkapitalism i Norrbotten, även lapparnes egen renkapitalism bör upphävas. Man klagat över de stora sammanblandade renhjordarna, där den stora lappska renägaren dominerar, där de mindre renägarne ha svårt att urskilja och sammanhålla sina djur och bliva på många sätt underkuvade. Detta missförhållande skulle säkerligen avhjälpas genom ett ingalunda obilligt förbud för renskötande lappar att inneha mer än högst ett visst antal renar. Genom att lapparne tillförsäkras utsikten att förbliva en så att säga småbondeklass lösas säkerligen många svårigheter.

Härtill kommer nog åtskilligt annat, som vid närmare övervägande också förtjänar upptagas till provning. Gällande lag och propositionen betona redan skyldigheten att för vissa antal renar ovillkorligen hålla en duglig renskötare, som följer renarne, samt effektiv kontroll på denna skyldighets fullgörande.

Vad angår förslagets bestämmelser om renskötande lappars skyldig- het att i tredje generation såsom jordbrukre välja mellan detta eller renskötseln och vad därmed äger sammanhang, framgår enligt vår upp-

fattning av såväl sakens natur som den förestående redogörelsen, hur även denna fråga är vansklig, omtvistad och sammanhängande uppenbart med grunderna för den allmänna revisionen. Skillnaden mellan jordbruk satt i mantal och utan mantal är ofta godtycklig. Förbudet för i tredje generationen hemmansbrukande lapp att idka renskötsel, även om han gör det väl, är schematiskt och åläggandet för lägenhetsbrukande lapp att nu i andra generationen göra sig av med lägenheten blir också ofta mera en konstruktion än levande liv.

Frågan om lappens rätt till jakt och fiske hör samman med bösättningsfrågan eller med andra ord till hans rätt att begagna »land och vatten». Uti förslaget har emellertid till gällande lags 30 § föreslagits ett tillägg att lappen dock skall vara i avseende å tid och sätt för nyttjande av jakt och fiske underkastad de bestämmelser, som eljest gälla. Då det uppgives, att lappar ansett sig på grund av 30 § vara fritagna från att följa givna föreskrifter, avsedda att skydda fisk och villebråd mot utrotning, synes det ej möta hinder att redan nu besluta det ifrågasatta förtydligande tillägget.

Vida mer ingripande är däremot förslaget att lagens förmåner skola tillförsäkras endast renskötande lappar, under det gällande lag bereder »lapparne» ifrågavarande rätt till jakt och fiske. Man måste fråga sig hur det då går med de fattiga s. k. fiskelapparne och andra sådana lappar, som icke hava några renar. Förslaget söker i 35 § mom. 1 och 3 giva en viss anvisning på lösning av de fattiga, icke renbesittande lapparnes existensfråga. I allmänhet synas de enligt mom. 1 skola hänvisas till viss ort såvida de nämligen ej sakna utväg till nödorstigt uppehälle. I sistnämnda fall står frågan öppen, måbända till den allmänna revisionen av lapplagsstiftningen. Jämlikt 3 mom. skall befallningshavande kunna för visst fall i sender medgiva lapp, som icke idkar renskötsel, rätt att jaga och fiska utan samband med upplåtelse enligt mom. 1.

Hur all denna till administrationen överlåtna organisation kommer att taga sig ut i tillämpningen är svårt att förutse. Saken måste enligt vår mening för allsidigt och tillräckligt överbäggande anstå till den allmänna lapplagsrevisionen. Allraminst synes det kunna ifrågakomma att nu i denna förberedande provisoriska lagstiftning övertaga de icke renbesittande lapparnes utkomstmöjligheter genom att upptaga ett enstaka av förslagets tämligen genomförda bestämmelser att förbehålla lapplagens förmåner åt de renskötande lapparne och giva lapparnes proletariat ett, såvitt i sakens nuvarande skick kan bedömas, ganska ovisst surrogat.

Det föreslås därför, att 30 § fortfarande skall tills vidare gälla för »lapparne».

Vilka meningar man än må hava i alla dessa ämnen, måste dock betonas, att det icke är försvarligt att slumpvis avgöra dessa viktiga spörsmål utan tillräcklig förberedelse och eftertanke. För utskottets medlemmar och ännu mer för flertalet övriga ledamöter i riksdagen har möjlighet därtill varit utesluten med hänsyn till att propositionen inkommit först i slutet av riksdagen under en tid av det mest brådskande arbete på alla håll.

Till allt detta kommer slutligen en annan viktig sak. I Norge förestår också en allmän revision av dess inre lapplagstiftning. Denna har där enligt en uttalad önskan fått föregås av ett samfält av norska staten understött lappmöte i Trondhjelm, där lapparnes synpunkter och önskningsar i hela frågan varit föremål för intresserade överläggningar. Det må icke förundra, att även de svenska lapparne, manade icke minst av detta föredöme, mångenstädes framfört önskningsar om en liknande ordning för sakens behandling även i Sverige. Från lappars sida betonas, såsom det förefaller med mycket fog, att de i propositionen utbrutna bosättningsfrågorna i all synnerhet böra få bliva föremål för lappmötets övervägande. Det har visserligen av utskottet erinrats, att lapparne redan blivit hörda i dessa ämnen, men det är påtagligen en stor skillnad mellan ett hörande mötesvis under myndigheternas ledning över lösryckta delar av det hela än en självständig överläggning på en samfäld lappriksdag över deras lifsfråga i hela dess vidd. Må vi ock besinna att lapparne ej hava någon egen representation i den svenska riksdagen. Alldräminst bör det få ifrågakomma att avvisa deras befogade önskningsar och skapa missmod uti en tid, då nationernas rätt att själva bestämma över sina öden är dagens lösen.

Om det till sist må tillåtas en redaktionell önskan, så skulle det vara att vid den blivande revisionen av lapplagstiftningen togs till utgång reella indelningsgrunder framför formella, så att varje sak kan återfinnas någorlunda på ett ställe och bestämmelserna därom bliva fullständiga och tydliga.